

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор”, професионално направление 3.7 „Администрация и управление”, научна специалност „Организация и управление извън сферата на материалното производство”

на тема „Граждански структури и местна власт – практики и проблеми във взаимодействието”

Докторант: Веселина Тонева Жекова – Варненски свободен университет „Черноризец Храбър”, Катедра „Администрация и управление”

Научен ръководител: проф. д-р Желка Генова

Рецензент: доц. д-р Мария Великова

Настоящата рецензия е изготвена въз основа на представени от докторанта: дисертационен труд; автореферат; справка за приносите в дисертационния труд; публикации по темата на дисертационния труд.

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА И ОЦЕНКА НА РЕЦЕНЗИРАНИЯ ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД

Темата на изследването е дисертабилна, актуална и значима. В своята цялост то има теоретико-приложен характер.

Анализирани са процеси и тенденции свързани с открити за дискусия и нерешени теоретични и практически въпроси като: Защо местното самоуправление е по-силно и по-ефективно с активно участие на гражданите в него? Защо ефектите от взаимодействието между местната власт и структурите на гражданското общество (СГО) не отговарят на обществените очаквания? Как може да се стимулира и мотивира гражданското участие и какви са инструментите и механизмите за реализация на тази активност? В кои сфери и по какъв начин може да се реализира успешно партньорство на местно равнище?

В търсене на отговор на посочените въпроси разработеният труд съдържа теоретични обобщения и предлага практически решения в две направления: първо, от гледна точка на преодоляване на проблемите във взаимодействието „СГО-местна власт”; второ, от гледна точка на преодоляване на проблемите и дефицитите на СГО, като представители на граждански интереси.

Разработката в обем от 239 страници и се състои от увод (7 страници), основен текст в три глави с общо 188 страници (първа глава 59 страници, втора глава 57 страници, трета глава 72 страници), заключение (5 страници), 3 приложения (22 страници), списък с използвана литература (14 страници). В основния текст са представени 33 таблици и 51 диаграми.

Докторантът познава и се позовава на актуални публикации и изследвания по разглежданата проблематика в България и в чужбина, както и нормативната база, която регламентира тази област. За целите на дисертацията са проучени, систематизирани и интерпретирани трудове на български и чуждестранни автори. Използвани са материали от законодателен, нормативен и методически характер в областта на държавното управление, местното самоуправление, гражданското общество и неговите структури и др. В библиографската справка са посочени 166 литературни източници, от които 144 на кирилица и 22 на латинеца); 18 интернет – адреси. Литературните източници са ползвани коректно.

Обектът, предметът, целта, задачите и изследователската теза са добре обвързани и отговарят по своя обхват и характер на изискванията към едно дисертационно изследване.

Като цяло структурата на изследването може да се определи като правилно построена и относително добре балансирана. Изложението, в рамките на посочената структура, е

логически издържано и съответства на формулираните в увода обект, предмет, теза, цел и изследователски задачи.

В края на всяка глава са направени изводи, които представляват обобщения и оценки по разглежданата проблематика.

В анализа на ползваната информация са приложени теоретичен (концептуален), исторически, нормативен, сравнителен и емпиричен подходи.

В процеса на регистрация на необходимите данни са използвани инструментите: анкета за проучване на статуса, капацитета, дейностите и взаимодействието на конкретни неправителствени организации, директен контакт, наблюдение и дълбочинно интервю с представители на местната власт и местната администрация, коментар и оценка на основни изводи от изследването с експерти в местната власт и местната администрация.

Обхватът на емпиричното изследване е ограничен до неправителствени организации (НПО), като граждански структури, вписани в Регистъра на НПО в община Пловдив, с предмет на дейност и ориентация към решаване на социални проблеми на специфични целеви групи, с потенциал да съдействат за разработване и реализация на общинска (местна) социална политика. Основание за това ограничение е особено важното значение на социалното подпомагане на уязвими социални групи. В качеството на контролна група са включени и НПО с различен от посочения предмет на дейност, избрани на случаен принцип.

II. ХАРАКТЕРИСТИКА И ОЦЕНКА НА СЪДЪРЖАНИЕТО НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

В **УВОДА** се обосновава изборът на темата от гледна точка на нейната актуалност и практическа приложимост. Коректно са формулирани изследователският проблем и авторовата теза. Правилно са дефинирани целта на дисертационния труд и поставените за решаване задачи. Определени са обектът и предметът на изследването. Посочени са ограниченията по изследваната проблематика и използваният научен инструментариум.

В **ПЪРВА ГЛАВА** са анализирани и оценени концептуалните дискусии за произхода и развитието на гражданското общество. Направени са смислови уточнения на използвания понятиен апарат.

В исторически контекст правилно е проследена социокултурната традиция, както и състоянието и тенденциите в развитието на българския трети сектор. Подкрепям позицията на докторанта, че „идеите на философите от античността могат да бъдат оценявани и преосмислени, за да се използва потенциала им в концептуалното развитие и изграждане на съвременното гражданско общество”.

Анализът и оценката на съвременните теории за гражданското общество дават основание Веселина Жекова да стигне до два важни извода за неговото формиране и развитие (стр.17,18), които определят цялостната по-нататъшна конструкция на дисертационния труд.

Представени са „добри” европейски практики на взаимодействие между местната власт и СГО, които могат да бъдат успешно адаптирани в българските условия. Разкрити са дефицитите в капацитета на СГО за взаимодействие с местната власт и местната администрация.

Като основен проблем се откроява отношението към гражданското общество в България, което се характеризира с ниско доверие към НПО, с граждани разочаровани от политическата система, от резултатите от прехода и от управлението. В търсене на отговор за причините за това състояние, докторантът отстоява твърдението, че „Третият сектор се формира предимно отгоре-надолу чрез търсене от страна на донорите, а не от страна на гражданите....., че организационните структури на НПО изпълняват по-често политически, отколкото граждански, икономически или професионални функции”(стр. 35-36).

Във **ВТОРА ГЛАВА** е систематизиран, анализиран и критично оценен съществуващия общ модел на взаимодействие между местната власт и СГО, формите на неговата реализация, наличните проблеми, както и ролята на отделните участници в този процес, което, според мен, е един от приносните моменти в дисертационния труд.

Взаимодействието между СГО и местната власт се разглежда като интегрална част от общия цикъл на формулиране, реализиране и оценка на постигнатите резултати от провеждането на съответната общинска политика. Систематизирани са основните правомощия на местната власт и СГО, съгласно българското законодателство, обобщени са нормативните изисквания за прозрачност и ефективност.

Оценен е съществуващият опит, който показва, че взаимодействието „СГО – местна власт” по отношение на местното развитие се ограничава, преди всичко, до организирането и провеждането на обществени консултации. Направен е извода, че за да е в състояние да оказва необходимия конструктивен натиск за пълноценно сътрудничество, СГО се нуждаят от допълнително самоорганизиране. В този контекст е отчетено, че липсата на капацитет за взаимодействие с местната власт е един от основните проблеми за ефективност на гражданското участие в управлението на местно равнище.

На тази основа е предложена подходяща организационна рамка за подобряване на взаимодействие между СГО и местната власт, която да подкрепи усилията за въвеждане на добри европейски практики в работата на местната власт, вкл. и повишаване на прозрачността на дейността на администрацията, като условие за превенция на корупцията при работа с публични фондове. Изведени са реално приложими подходи за повишаване ефективността и прозрачността в дейността на общинския съвет и общинската администрация.

В ТРЕТА ГЛАВА е предложено авторово емпирично изследване за взаимоотношенията между местната власт и СГО в община Пловдив, което, според мен, е най-силната част на дисертационния труд. Освен проблемите на взаимодействието са представени и постигнати положителни резултати, направени са предложения за подобряване на тези взаимоотношения.

Директното анкетно проучване, проведено в периода м. май - м. юни 2012 година, със специално подготвена за целта анкетна карта, позволява на докторанта да се запознаване и „навлизане в атмосферата” на гражданските сдружения.

Чрез дълбочинни интервюта с представители на местната власт и местната администрация е получена информация за мнението на експерти по съответните въпроси. Интервютата са проведени в периода м. май - м. август 2012 година.

С оглед доказване на авторовата теза са изведени аргументи за липса на цялостна рамка, която да определя визията на взаимодействието „местна власт-СГО”, ангажиментите на местната власт и на отделните звена в общинската администрация, относно практическото прилагане на партньорство със СГО.

Основният акцент на взаимодействие с НПО е поставен върху социалните услуги, като в тази област са разпознати най-големи възможности за партньорство. Представена е обобщена оценка на служителите в администрацията за закъсняло развитие на отношенията и взаимодействието с НПО.

Оценката на основните резултати и изводи от емпиричното изследване на опита във взаимодействието между СГО и структурите на местната власт и местната администрация в община Пловдив, през призмата на основните компоненти на възприетия във втора глава модел (консултиране - изпълнение - мониторинг и оценка) дават основание на докторанта да обоснове необходимостта от предефиниране на цялостната рамка (ценностна и политическа), в която се „разполагат” взаимодействията между местната власт и НПО при формирането и провеждането на публичните политики. В тази посока са направените от него препоръки относно възможностите да се регламентират основополагащи обществени отношения с цел институционализирането им като трайна публична политика.

Принос на докторанта в това отношение е разработената от него харта за сътрудничество между неправителствените организации и местната власт в община Пловдив. Този документ отразява постигнато съгласие между представителите на СГО и местната власт, относно въпросите от взаимен интерес и възможните области на взаимна подкрепа и сътрудничество.

Документът може да бъде адаптиран и мултиплициран и в други български общини.

В **ЗАКЛЮЧЕНИЕТО** авторът е систематизирал по подходящ начин основните изводи и получените резултати от цялостното изследване в дисертационния труд.

III. ОБОБЩЕНИЕ НА ПО-СЪЩЕСТВЕНИТЕ СИЛНИ СТРАНИ И РЕЗУЛТАТИ С ПРИНОСЕН ХАРАКТЕР НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

- Дисертационният труд има качества на научен продукт с конкретно изследване, проведено по авторова методика и на база конкретен обект.
- Разкрити са теоретико-методологични постановки отнасящи се до връзките и зависимостите между СГО и местната власт.
- От позициите на системния подход са изследвани генезисът и съвременните концепции за гражданското общество. Осветлени са традициите и приемствеността във взаимоотношенията „местна власт – СГО”.
- Представени, анализирани и критично оценени са съществуващите в практиката модели на взаимоотношенията „местна власт – СГО”.
- Идентифицирани са ключови проблеми и дефицити в капацитета на местната власт и в СГО.
- На базата на проведени документално и собствено емпирично изследване са идентифицирани и систематизирани основни сфери на взаимодействие между местната власт и СГО и са предложени съответни подходи и инструменти за подобряване на това взаимодействие.
- Резултатите от проучването са съпроводени с аналитични оценки, авторови идеи, мнения и предложения, направени на базата на обобщени изводи и заключения.
- Теоретичните и приложни изследвания са подходящо онагледени с графични изображения.

Приемам формулираните от докторанта приноси, които отразяват коректно получените резултати.

IV. АВТОРЕФЕРАТ И ПУБЛИКАЦИИ ПО ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Авторефератът отразява релевантно структурата и съдържанието на труда и акцентира върху най-важните моменти, резултати и изводи от изследванията.

По дисертационния труд са посочени 4 самостоятелни публикации, които представят съществени части от труда. Две от тях са на чужд език (английски и руски), една от които е публикувана в чужбина. Останалите са на български език, публикувани в сборници на научни доклади от участието на докторанта в научни конференции.

V. ПРЕПОРЪКИ И ВЪПРОСИ КЪМ ДОКТОРАНТА

Препоръчвам на докторанта и в бъдеще да продължи да работи по проблемите на взаимодействието между местната власт и СГО като задълбочи научните си търсения в следните актуални направления: финансова устойчивост на СГО в контекста на взаимоотношенията с местната власт; възможностите, които предоставят европейските фондове за подобряване на тези взаимоотношения и/или свързани с формирането и реализирането на конкретни местни политики за развитие; усъвършенстване на конкретните инструменти и механизми за участие на гражданите и техните структури в местното самоуправление и др.

Имам и два въпроса към докторанта:

- На фона на събитията от последните месеци, изразяващи се в граждански протести и изявени претенции на гражданите за участие в обществения живот, как ще коментирате извода, че „третият сектор все още не е изразил и „изказал гласно” своя дневен ред на развитие? (стр. 67). В този контекст, бихте ли доразвили твърдението, че „партньорствата на местно ниво са по-лесно осъществими най-вече поради неформалните отношения и наличието на осезателна „видимост” и доверие? (стр. 68).

- Кои са според Вас конкретните процедури и механизми за включване на неправителствените организации в процесите на разработване на местни политики и вземане на решения, с които следва да се допълни действащата нормативна уредба (стр.123)?

Изложените по-горе препоръки и въпроси не омаловажават постиженията на докторанта и не влияят върху общата ми положителна оценка за труда.

VI. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Представеният за защита дисертационен труд има характер на завършено научно изследване. От изложението е видно, че докторантът е открил нерешени и частично решени проблеми отнасящи се до взаимодействието между местната власт и СГО.

Авторите приноси се откриват и разграничават без проблеми. Те имат характер на обогатяване на съществуващата теория и методология и се отнася до систематизиране на знания, формулиране на оценки, изводи и препоръки за осъществяване на партньорство и координация между местната власт и СГО при формиране и реализация на местни политики за развитие.

Анализите, оценките, направените изводи и резултати са оформени и изложени разбираемо, логично и прецизно, и са обобщени по подходящ начин в заключението.

Представените материали съответстват на изискванията на ЗРАСРБ, ППЗРАСРБ и Наредба №12 на ВСУ „Черноризец Храбър” за придобиване на образователната и научна степен „доктор” и „доктор на науките”. Процедурата по защитата е коректно спазена.

Налице са необходимите основания да препоръчам на членовете на уважаемото Научно жури да даде образователната и научна степен „доктор” в професионално направление 3.7 „Администрация и управление”, по научна специалност “Организация и управление извън сферата на материалното производство” на Веселина Тонева Жекова.

13.09.2013 г.
Гр. Варна

Рецензент:
(доц. д-р М. Великова)